

Մեր Դաւանեցիները

— 00 —

Տասը-տասըմէկ տարիէ ի վեր որ կուռ թափով մը մեր գիւղացիները Նոր Աշխարհը արշաւեցին, գուցէ վերջին մտածելու կերպով մը սպասէինք թէ իրենք ալ տեսածներէն ու կեցած միջավայրներէն բան մը իւրացուցած ըլլալին, ու այդ մտացածին տեսիլին վրայ պաղած աչքերով դարձողներուն կը նայէինք: Երբ տարի առաջ ո՛րքերը բռնակ, քամակին վրայ ալ մանրկեկ բեռ մը՝ իշուն ետեւէն տփալով ճաղափ լեռը շուլլուող գեղջուկին վրայ այսօր ալ նոյն հանգամանքները կը նշմարես, նոյն տարագր ու լեզուի նոյն արտասանութեան կերպը, թէեւ ինքը իր բերնովը պատմէ թէ Պօստոնի մէջ երկու տարի աւելի ետքի մէջ ալ տարի մը ամերիկեան լէյտիններու հետ ինքն ինքն ծրարած ու շաղկապած ըլլալ. գիւղը հասնելուն առաջին օրը անմիջապէս փէսին վրայ տունը մնացած հին չիքը դարձուցած է, եւ թափքըփուն փողկապը հազիւ վզին տակ նետած ու քաղաքէն լեռ է. ապահովաբար երրորդ օրը վրայի փալթօն ալ պիտի վերցնէ ու տանտիկինին սնտուկը նետէ:

(1) Այս արձակ էջը եւ անոր հետեւող ոտանաւորը Ռուբէն Չարգարեանի առաջին արտագրութիւններէն են, զոր ան իտարբերակ՝ դեռ սկսնակ՝ դրկած էր Պոլիս Ծաղիկ հանգէսի տնօրէնին եւ որ ցարդ անտիպ մնացած էին:

Ծ. Խ.

Գիւղերուն մէջ մանաւանդ իրենց նիստուկացին վրայ ազգիկ փոփոխութիւն մը երբեք մաշնանիշ չընեն բարեփոխուողի հանգամանքը, ունենորն ու աղատը տարուան եղանակին անփոփոխ նոյն ոտնամանը կը հագնին ու նոյն տարագր կը կրեն, էրիկ մարդու թէ կնկան ոտին վրայ ամառը անհնարին, ձմեռն ալ գուլպայ մը՝ կտրտած գոնէ՝ այն ալ հազիւ կը գտնես, մսին վրայ կտաւէ հաստ շապիկ մը, անոր ալ անմիջապէս վրան զպունը հասկցէք, ու քիչ մը սովորականէն աւելի շաշլ պիտի ըմբռնէք ա՛ն ալ որ գէթ անձրեւին ու ցուրտին վրան փալթօ մը կրելու պէտքը ըմբռնած է: Դեռ ամիս մը երկու ամիս առաջ Ամերիկա՝ այսօր գիւղը ոտին փոշիները չի թօթում՝ ներքանը կարծես ցաւ կ'զգայ փօթնէն ու սրունքներն ալ նեղութիւն փանրալոնէն, սակայն սա երեւոյցը նկարագրի անընտելութիւնը տնտեսական հաշիւով մը միտքարական ընդունինք. հապա մտին վիճակը, երբ ան ալ արտաքինի նոյն շարքովը կը տեսնենք, խորհելու, գործելու կերպը իր հօրը պէս նորէն, դուրսը ապրած երկիրներունը այնպէս հասկցած է ինք թէ հրաշքի մը մոգական արեւովը աշխարհ եկած՝ իր ըմբռնումէն անկարելիի տարողութիւնով հեռու են, ու նորէն իր հին մտածելու ուղղութեամբը՝ մանգաղին ծայրերը սրել կուտայ եւ եզներու ուծին վրայ երդում կ'ընէ, նահապետական փափաքի աշխատում ջանքով մը քա-

տակները մամբողջ արտերու վերածեր է, նոր խորհրդածութիւն մը աւելի հեռուն բան չէ գտեր շահագործելու ու նորը բոլոր իր առաւելութիւններովը հինին վրայ բան մը չէ բերեր աւելի շահեկան. աւելի՛ օգտաշատ: Սա ըմբռնումովը թէ միայն Ամերիկա դրամ տուաւ մեզի առատ, անմիջական տխուր ակնարկով մը կը հասկնանք թէ դրամական ու բարոյական այն ահագին վնասներուն որ դարձողը գտաւ իր տանը մէջ, իր գիւղին մէջ, այն փիղիփական վնասներուն՝ որ Ամերիկա մեզի խրկեց մատները ձեռքէն, մամբողջ ձեռքը դաստակէն պակաս անդամագործներ ու մանաւանդ քոֆախտաւորներ, խելքը գլուխը եկածի պէս կ'ըմբռնենք թէ դրամը, միայն անպէտ դրամը ո՛րչափ պակաս փոխարինութիւն էր որ ըրաւ մեզի: Ու

կը խորհիմք թէ ո՛րքան միամիտ պիտի համարուէր ան որ ասկէ 5—6 տարի առաջ կանխորոշութեամբ մը անցողակի մէկ քանի քուանտներով մեր գեղջուկին ըսէր թէ իր պանդխտութիւնը օգուտէ աւելի վնասի պիտի նստէր իրեն, նախատուողի մը գէշ դէմքովը անշուշտ՝ ահագին հայհոյանք մ'ալ երեսիդ պիտի զարնէր:

Դուք ալ ինծի պէս սա մեր դաշտեցիները քիչ մը բաղերու չէ՞ք նմանցըներ, որ գետը կը մտնեն, մինչեւ յատակը կ'իջնեն ու երբոր ցամաք կ'ելլեն վրանին կաթիլ մը ջուր չի մնար, ննիէն զատ որ կտուցներէն կը կախուի. ննի'ն միայն փոքրին համար ու ստամոքսին համար: